

EERO SUORSA

Kolonialismin katveesta

Haastattelussa Françoise Vergès

Ajattelen, koska voin! -tapahtumassa Turussa huhtikuussa piipahtanut Françoise Vergès (s. 1952) on tehnyt pitkän uran kolonialismin tutkimuksen parissa. Monella mantereella asunut Vergès ei tunne aiheitaan pelkästään teoriassa, sillä hän on kotoisin Réunionilta, joka on yhä Ranskan merentakainen departementti. *niin & näin* haastattelussa kuultiin tapahtumarikkaan menneisyyden muistelun lisäksi suoria sanoja rasismista ranskalaisten edistysellisten liikkeiden, feministien ja filosofien sokeana pisteenä.

Olette puhunut kriittisesti ranskalaisen feminismin brändäyksestä. Mitä tarkoittatte tällä?

Se on feminismin nationalisointia, joka on vastaan kaikkea sitä, mitä feminismin kuuluisi olla. Tiettyjen naisten brändäys ranskalaisen feminismin keulakuviksi sivuuttaa kaiken poliittisen aktivismin erityisesti suhteessa kolonialismiin, ja tämä ranskalaisen feminismin versio asettuu kaikkea antikolonialista feminismiä vastaan. En kutsuisi Luce Irigarayta (s. 1930) rasistiksi, mutta olen lähes kaikesta eri mieltä hänen kanssaan. Ranskalaisen feminismin ilmiö, sellaisena kuin Julia Kristeva (s. 1941), Hélène Cixous (s. 1937) ja Irigaray sitä ilmentävät, syntyi yhdysvaltalaisissa akateemisissa ympyröissä. Tämä ilmiö palveli ranskalaisen naisten vapautusliikkeen tekemistä valkoiseksi.

Mitä nykypolven ranskalaiset feministit ajattelevat esimerkiksi Kristevasta?

On ilmestynyt uusia liikkeitä, kuten afrofeministisiä tai muslimifeministisiä ryhmiä, ja heille Kristeva on täysin yhdentekevä henkilö. He eivät tiedä hänestä mitään, ja sama pätee Irigarayhin. Vain 1970-luvulla vaikuttaneet muistavat Irigarayn, ja jo tuolloin oli olemassa kolonialismin ja rasismien vastaisia feministisiä ryhmiä. Nykypolvi muistaa 70-luvulta tietysti Simone de Beauvoirin (1908–1986), kenties Gisele Halimin (s. 1927), mutta näitä kahta lukuun ottamatta tuskin ketään.

Kristeva, Irigaray ja Cixous tunnetaan vain yliopistoissa. Ei heillä ole mitään tekemistä aktivismin kanssa – vaikkakaan kaikkia heitä ei voida niputtaa yhteen. Kutsuisin kolmikkoja myös elitisteiksi, vain Irigaray on feministi. Itse asiassa Cixous vastusti 1970-luvulla aktiivisesti feminististä liikettä! Kristeva on puolestaan puhtaan eurosentrinen: antirasismia ja kolonialismia koskevat kysymykset eivät kiinnosta häntä. He eivät kenties ole rasisteja, mutta heidän ajattelunsa on rodullistavaa.

”Ranskalainen vasem- misto oli sokea rasismille ja kolonialismille.”

He eivät tiedosta kuinka etuoikeutettuja he rikkaina valkoisina naisina ovat, eikä kukaan heistä ole ottanut kantaa Ranskassa nousevaan rasismiin.

Miten 1970-luvun työläis- ja opiskelijaliike sekä muut radikaalit yhteiskuntakriittiset ryhmät suhtautuvat kolonialismiin Ranskassa?

Ne olivat tietysti hyvin kriittisiä Yhdysvaltojen Vietnamin harjoittamaa imperialismia kohtaan, mutta feministiliike ei silloin ottanut kantaa Ranskan merentakaisen alueiden kolonialismiin. Edes Algerian kysymys ei ollut esillä niin paljon kuin nykyään uskotaan. Saavuin 1970-luvun puolivälissä Réunionilta Ranskaan elettyäni ensin Algerissa. Alun perin halusin Réunionilta Algeriaan, koska tahdoin elää maassa, joka oli vapauttanut itsensä Ranskan sorrosta.

Algeria oli tietysti jo tuolloin Houari Boumediennen (1932–1978) hallitsema poliisivaltio, mutta kontrolli ei ollut vielä niin läpitunkevaa¹. Menin opiskelemaan maahan aikana, jolloin se oli kolonialismin vastaisen taistelun keskus. [Yhdysvalloista paenneet] Mustat panterit elivät poliittisen turvapaikan suojissa samoin kuin brasilialaiset poliittiset pakolaiset². Mosambikin vapautusliikkeen FRELIMO:n aktiivit toimivat Algeriasta käsin, ja näin teki myös Angolan vapautusliike MPLA³. Alger oli hyvin eloisa kaupunki Boumediennesta huolimatta. Olin kasvanut Réunionilla perheessä, jossa feminismi ja kolonialismin vastustus olivat arkipäivää, ja silti Algeria tarjosi uusia kokemuksia. Ranskaan saapuessani en kuitenkaan löytänyt feministisestä liikkeestä kolonialismin vastaista ulottuvuutta.

Fanon, de Beauvoir, Réunion

Dekolonisaation uranuurtaja Franz Fanon (1925–1961) on vaikuttanut työhönne voimakkaasti. Tun- sitteko Fanonin henkilökohtaisesti?

Vain hänen vaimonsa, Josie Fanonin, joka teki myöhemmin itsemurhan. Hän oli minua kohtaan hyvin äi-

dillinen. Hän oli hyvin aktiivinen kolonialismin vastaisessa liikkeessä kaikilla rintamilla ja halusi nähdä Algerin kolonialisminvastaisen liikkeen pääkaupunkina. Algeriassa en ainoastaan vakuuttunut kolonialismin vastustamisen tärkeydestä vaan myös feminismen tärkeydestä nähdessäni miten Boumediennen hallinto painosti naisia takaisin keittiöön. Tilanne oli ristiriitainen: vaikka Algeria oli vapaa kolonialismista, naiset siellä eivät olleet.

1970-luvun jälkeen Fanonin ympärillä vallitsi hiljaisuus, mutta nyt kiinnostus on taas nousussa. Isaac Julien, rakas yhteistyökumppanini, oli tuomassa Fanonia taiteen kentälle jo 1990-luvulla, mutta vasta nyt filosofia ja rasisminvastaisessa teoriassa on entistä enemmän kiinnostuttu Fanonista⁴.

Kuinka poliittisesti aktiivinen de Beauvoir oli 1970-luvulla saapuessanne Ranskaan?

Hän oli aktiivinen, kyllä, mutta minulle hän oli jo menneisyyttä. De Beauvoir oli täysin värisokea rotukysymykselle. Kolonialismin vastustamisessa hän oli aktiivinen Algerian suhteen kuten koko muukin vuoden 1968 sukupolvi. Kokonaisuudessaan ranskalainen vasemmisto oli kuitenkin sokea rasismille ja kolonialismille.

Aimé Césaire (1913–2008) jätti kuuluisan erokirjeensä Ranskan kommunistisesta puolueesta Unkarin kansannousun jälkeen vuonna 1956⁵. Hän toi juuri nämä faktat esiin, ja minulle tämä kirje onkin filosofisen antirasismien kulmakivi. Césairen kirja *Discours sur le colonialisme* (1950) on hyvin tärkeä erityisesti analysoitaessa dekolonisaation bumerangivaikutusta: siirtomaan vapautuminen ei vaikuta vain siirtomaahan, vaan sorron vastustaminen siirtyy myös emämaahan. Vaikka de Beauvoir ja Sartre ihailivat Fanonia, he eivät huomioineet Césairea. Kirjoittaessaan esipuhetta Fanonin teokseen *Sorron yöstä* (1961) Sartre ei huomioinut olleensa Ranskassa esiintyvää rasistista sortoa. Se olisikin aiheuttanut peruuttamattomia muutoksia koko hänen filosofialleen, jonka perustana on valkoinen ihminen.

Millainen Réunionin kolonialismin vastainen liike oli asuessanne maassa?

”Feministin identiteetti ei estä omaksumasta taantumuksellisia asenteita.”

Poliisiväkivaltaa oli paljon. Isäni Paul Vergès oli eräs Réunionin kommunistisen puolueen perustajista vuonna 1959, ja lapsuuttani varjosti poliisin jatkuva tarkkailu: kotietsinnät aamukuudelta, tappouhkaukset ja mielivaltaiset pidätykset. Puolue ei sitoutunut Moskovaan eikä Pekingiin – se sivuutti ideologiset kysymyksen sitoutuen vain kolonialismin vastaiseen taisteluun.

Onko Ranska yrittänyt tehdä Réunionista valkoista?

Kyllä, esimerkiksi suoranaisilla murhilla. 1960- ja 1970-luvuilla tätä tapahtui paljon, ja ainoastaan alistumalla ja politiikasta erossa pysyttelemällä vältti tapetuksi tulemisen. Sama tilanne vallitsi muillakin Ranskan merentakaisilla alueilla. Kolonialismi merkitsi sotilaallista mutta myös kulttuurista kontrollia. Pakkosterilisointi ja aborttiin pakottaminen olivat Réunionilla välineitä valkoiseksi tekemiseen: ei-valkoisilla naisilla ei nähty olevan oikeutta lisääntyä. Toisen maailmansodan jälkeen alettiin puhua väestön ’liikakasvusta’.

Globaalien etelän naisia syytettiin köyhyydestä, koska heidän väitettiin synnyttävän liikaa lapsia. Feministiliike Ranskassa ei tehnyt mitään merentakaisten alueiden naisten hyväksi, ei edes de Beauvoir. Algerian vapautumisen myötä Sartren, de Beauvoirin ja koko feministiliikkeen mielenkiinto kolonialismia ja rasismia kohtaan loppui täysin.

Muslimivastaisuuden ja äärioikeiston nousu

Eurooppalaisessa politiikassa vallitsee tällä hetkellä hyvin muslimivastainen diskurssi ja poliittisen islamin pelko. Minkälaisena ilmiönä näette ISIS-järjestön?

ISIS on ilmentymä alueella vallitsevasta kaaoksesta, jonka länsimaiden sekaantuminen Lähi-itään on saanut aikaan. Missään nimessä ISIS ei kuitenkaan ole anti-kolonialistinen liike, vaikka se on imperialismien lapsi. Lännen vastainen muttei antikolonialistinen. He ajavat pikemminkin eurooppalaisen kansallisvaltion ideaa, johon kuuluu yksi kieli ja yksi kulttuuri.

Puhuttaessa ranskalaisesta äärioikeistosta ja Front National -puolueesta esiin nousee kysymys, miten äärioikeisto yrittää käyttää homojen oikeuksia ja feminismiä muslimeja vastaan. Miten näette tämän asian?

Sorretut ryhmät eivät toimi yhdessä vaan voivat olla toisilleen vahingollisia. Front Nationalissa toimii sekä homoja että feministejä, ja muutos onkin ollut valtava verrattuna 1990-lukuun. Poliitikassa on painotettava sitä, ettei pelkkä identiteetti riitä. Huolimatta siitä, oletko homo vai feministi, on kysyttävä, mitä teet radikaalin politiikan hyväksi ja vastustatko Front Nationalia?

Homojen oikeuksien ja feminismien käyttäminen keppihevosenä palvelee Front Nationalin islamofobista agendaa. Tästä huolimatta he ovat valmiit kumoamaan tasa-arvoisen avioliittolain ja he ovat myös antisemitistejä. Feministin identiteetti ei estä omaksumasta taantumuksellisia asenteita. Esimerkiksi Kristeva on vastustanut huivin ja hunnun käyttöä, ja sillä saa tilaa mediassa. Islamofobia antaa feministeille mahdollisuuden näkyä. Naisten suuremmat köyhyysluvat ja alipalkkaus jäävät tämän pelkän vaatekappaleita koskevan diskurssin alle. Eikä tässä varsinaisesti puhuta huivista tai hunnusta vaan rodusta: huivi on rodullistettu symboli. Rasismi on läsnä kaikissa ranskalaisissa instituutioissa, poliisissa ja yliopistoissa.

Viitteet

- 1 Algerialainen poliitikko, joka toimi maan presidenttinä vuosina 1976–1978.
- 2 Black Panther Party oli 60-luvulla perustettu afrikkalaisamerikkalainen vallankumouksellinen organisaatio, joka oli aktiivinen 60-luvun lopulla ja 70-luvun alussa.
- 3 Frente de Libertação de Moçambique. Mosambikilainen vasemistopuolue, joka nousi maan johtoon maan itsenäistyttyä; Movimento Popular de Libertação de Angola – Partido do Trabalho. Vuonna 1956 perustettu angolalainen sosialistinen puolue.
- 4 Brittiläinen installaatiotaiteilija ja elokuvantekijä.
- 5 Martiniquelais-ranskalainen runoilija, kirjailija ja poliitikko. Hän oli luomassa rodullistettuja ympäri maailmaa yhdistävää, kirjallisia ja poliittisia pyrkimyksiä ajavaa Négritude-aatetta.